

Adriana TEODORESCU

Subotica – paradisul poveștilor

Nu știu alții cum sunt, dar pentru mine **Festivalul Internațional al Teatrelor pentru Copii de la Subotica, Serbia**, reprezintă un paradis al poveștilor. De șaisprezece ani, micul burg sârbesc este la fiecare sfârșit de mai gazda uneia dintre cele mai importante întâlniri profesionale de nivel internațional ale responsabililor cu perpetuarea poveștilor, spuse – cum altfel? – cu păpuși, marionete și tot felul de obiecte animate. De la ediție la ediție mă hrănesc cu amintirile și corespondența purtată cu cei mai sinceri și inocenți artiști de teatru – păpușarii, fie ei actori, regizori, scenografi, dramaturgi, teoreticieni, directori, tehnicieni, muzeografi. Structurat pe două paliere – *on* și *off* – programul Festivalului permite participanților, chiar îi îmbie, să cunoască orașul, să descopere cât mai multe spații neapărat culturale, să îndrăgească iremediabil „specificul locului”, al unui oraș mai mic decât un cartier bucureștean, în care conviețuiesc sârbi, unguri, muntenegreni... Secțiunea *off* se desfășoară afară, pe scena amplasată strategic în centrul civic, unde, de dimineață și până seara târziu, trupe de profesioniști sau amatori, copii și adolescenți atrag numeroși privitori, indiferent de oră. Străjuită de Primărie – bijuterie arhitecturală construită între anii 1908 și 1910 cu turnuri și creneluri ce amintesc de perioada habsburgică – agora Suboticei se deschide turistului cultural, așa cum suntem noi la festival, cu terase de unde, cu o cafea (*mala? velika?* mă întreabă totdeauna zâmbind ospătarul) sau cu o *jelen pivo* (bere blondă) în față poți admira în liniște clădiri, monumente, galerii de artă și vitrine împodobite cu fotografiile absolvenților de liceu. Asta până vineri, când este celebra și zgomotoasa paradă a liceelor, unde toți absolvenții, purtând tricouri personalizate cu însemnele clasei sau ale profilului respectiv, defilează prin tot orașul acompaniați de o orchestră de alămuri și se opresc din loc în loc dansând cu patos pe ritmuri balcanice în care recunosc *Ciocârlia* și motive muzicale din Goran Bregović. Impresionantă această sărbătoare a comunității care se mândrește cu tinerii săi și pe care-i aplaudă și a doua zi, sâmbătă, când defilează din nou, dar de data aceasta îmbrăcați la „patru ace”, cântând cu toții (și sunt vreo 5–600!) *Gaudeamus* împreună cu profesorii lor, îndreptându-se către locul „marelui bal”.

În fiecare an, directorul și selecționeul Slobodan Marković caută și găsește cea mai potrivită formulă de festival, atent la evoluția mișcării teatrale internaționale, dar și la nevoile urbei în care trăiește. Astfel, dacă anii trecuți spectacolele din competiție au fost dominate de invenții regizorale „de laborator” aplicate pe poveștile universale ale copilăriei (de exemplu, la ediția din 2008, *Scufița Roșie*, în viziunea lui Jaroslaw Antoniuk – producție a Teatrului Dramatic și de Păpuși din Lomża, Polonia – a fost distinsă cu Premiul de Regie, iar *Mica sirenă* a Teatrului de păpuși din Bratislava, Slovacia, a primit Premiul pentru Fantezie) sau de abordări curajoase și reușite ale partiturilor teatrului clasic (tot în 2008, *Grand Prix* a fost câștigat de

Exponat din Muzeul „Obraztov“

Teatrul de păpuși din Tallin, Estonia, pentru *Jucătorii* după Gogol, în regia lui Yevgheni Ibraghimov – la ediția din 2009, președinte al juriului –, iar în 2007, Premiul pentru Regie a fost câștigat de Oleg Žugžda de la Teatrul de Păpuși din Grodno, Belarus, pentru *Macbeth* după Shakespeare, spectacol care a fost prezent și la festivalul de la Alba Iulia), anul acesta au predominat spectacolele inspirate și axate pe specificul național și popular, prin expunerea în fața unui public eterogen a spectaculosului din fiecare zonă etno-folclorică prezentă la Subotica. Așadar, *Grand Prix* a fost adjudecat de Teatrul pentru Copii al Republicii Serbia din Banja Luka (Bosnia-Herțegovina) datorită excepționalului **Folclor magic**, o impecabilă pledoarie pentru această provincie din Balcani. Un spectacol construit din te miri ce – din roți de car, din jug de boi, ceaun, ștergare, furci, linguri, troace, târne și alte obiecte folosite în orice gospodărie „de la țară” –, din câteva povestioare acompaniate de muzică *live* și șase tineri cu poftă de joc. Atât i-a trebuit regizorului Bonjo Lungov să construiască un „brand de țară” și un spectacol total, cu care păpușarii din Banja Luka vor colinda lumea în „sezonul de toamnă” al festivalurilor. O istorioară populară a ales, fiind recompensat cu Premiul de Regie, și Vladimir Biryukov: spectacolul **Poveste de iarnă** al Teatrului Regional de Păpuși din Penza, Rusia, o înduioșătoare pildă cu Sfântul Nicolae. Deși limba rusă nu este punctul meu forte (și nu numai al meu!), nu cred că într-o altă limbă putea fi spusă mai emoționant. Copiii de lângă mine au înmărmurit, iar la final, cu mic cu mare ne-am repezit să atingem păpușile

și pe cei ce le însuflețiseră. Erau din lemn, așezate frumos pe o troică... Tot din Rusia, din îndepărtata Khakassia, Teatrul de păpuși „Skazka” din Abakan a venit cu niște păpuși stranii, din piele, pânză și lemn (scenograful Aleksandr Alekseev a primit Premiul pentru realizarea păpușilor) spre a povesti despre un erou popular ce trece „dincolo” (pe scenă, „tărâmul celălalt” era marcat de o simplă sfoară care vibra) spre a-și onora valorile morale în care crede necondiționat. Poate că unul dintre motivele succesului acestor spectacole este tocmai credința populară și națională în aceste valori umane universal-valabile... La polul celălalt, viața noastră de zi cu zi este studiată și reconfigurată teatral cu mijloacele de expresie proprii teatrului de animație. Același regizor care a montat *Folclor magic*, Bonjo Lungov, realizează la Teatrul pentru Copii și Tineret din Skopje, Macedonia, un spectacol în care personajul principal este telefonul. Aparent auster, cadrul scenografic se aglomerează până la sufocare cu componentele telefoanelor ce ne conduc viața. Plin de imaginație și dinamism, fără cuvinte, dar cu „sunete polifonice”, spectacolul macedonenilor a ridicat sala în picioare (lucru neobișnuit „la ei”). Un mare succes a fost și producția bulgarilor de la Teatrul „Atelier 313” din Sofia, **Celălalt eu** – examen de absolvăție al tinerilor păpușari bulgari, o demonstrație de imaginație și animație a propriilor trupuri, pentru care au primit Premiul Colectiv de Interpretare. Din ce în ce mai numeroase, spectacolele „de cameră”, cu unul sau doi actori, tind să devină o secțiune aparte. De la apreciatul marionetist spaniol Jordi Bertran

(Premiul de interpretare) și de la jovialul american Jim Gamble (care anul trecut a primit premiul *Mali Princ/Micul Prinț*, dar comoția cerebrală suferită nu i-a permis decât la această ediție să ne încante cu măiestria sa) la „next generation“, reprezentată de japonezul Noriyuki Sawa (Premiul de interpretare), franțuzoaica Barbara Melois, israelianul Pablo Ariel și austriaca Karin Schäfer, recitalurile mario-netiștilor recâștigă terenul abandonat multă vreme numai prin cabarete și teatre experimentale. Trecerea de la aceste recitaluri la spectacolele complexe o fac cei doi unguri de la Pecs cu ai lor hαιοși **Trei purceluși și lupul**, un spectacol plin de umor și inventivitate.

Cu patru spectacole pe zi (în secțiunea competițională) din Slovacia, Polonia, Serbia, Croația, Rusia, Japonia, România, Cehia, Bulgaria, Ucraina, Macedonia, Bulgaria, Franța, Ungaria, Spania, aseasonate cu expoziții de scenografie și de grafică, proiecții de filme, lansări de carte, conferințe despre teatrul de păpuși și despre dezvoltarea instituțională, spectacole stradale, Subotica forfotește de teatru, de cultură. Prezenți în număr foarte mare, spectatori de toate vârstele au venit constant la spectacole, iar pe mulți dintre ei i-am revăzut și la celelalte activități ale festivalului, mai ales la expoziția itinerantă a Muzeului Obrazțov, o oportunitate de a vedea „pe viu“ câteva dintre cele peste patru mii de exponate ale muzeului ce poartă numele marelui păpușar rus. Cartea sa, *Profesiunea mea*, fundamentală pentru toți păpușarii lumii, a fost la mare căutare și preț de câteva ceasuri s-a discutat despre importanța păpușilor și a teatrului în viața noastră. Concluzii? În teatrul de păpuși, lumina încă vine de la Răsărit.

Ceremonia de închidere a Festivalului, ca și cea de deschidere, se desfășoară elegant și simplu. Un moment emoționant a fost la gala de decernare a premiilor când directorul teatrului din Banja Luka, Pregrag Bjelosevič, i-a mulțumit lui Slobodan Marković (muntenegrean de origine) pentru că în perioada cruntului război ce le-a decimat nația, acesta le-a oferit scena din Subotica pentru a-și putea continua activitatea. Păpușarii, prin natura artei lor, sunt oameni modești. Pentru ei păpușa este vedeta și spectatorul este suveran. Am intuit aceasta, dar acum este o certitudine. Cocteilul de închidere este presărat cu zâmbete, felicitări, strângeri de mână, schimburi de adrese și mulțumiri adresate organizatorilor. Între două pahare cu bere/vin, protagoniștii festivalului desfășurat pe parcursul a șapte zile uită de premiile câștigate sau pierdute în această seară și profită de timpul rămas pentru a-l petrece împreună. Ne înțelegem cu toții din priviri, ne salutăm în ce limbă nimerim, dar gestul abia schițat al capului este perceput și recepționat cu promptitudine. „Hi! I'm Adriana from Romania, Craiova.“ „Zdravo! Ia sam Ivana iz Subotica. Dobro?“ „Dobro!“, zic eu zâmbind. În același timp, Slobodan Markovic își deschide larg brațele către prietenul său de-o viață, Eustațiu Gregorian: Grigoritzu moi! Emoționant și grăitor gestul unui breslaș către scenograful român (care a montat cu regizorul Silviu Purcărete spectacolul *Corbul* după Gozzi la Teatrul de Păpuși din Subotica și care a făcut parte din juriile diverselor ediții ale Festivalului a cărui siglă a creat-o). Admir această castă, unde profesioniștii sunt recunoscuți indiferent de motivele derizorii care i-ar putea despărți. Sunt uniți, dedicați artei păpușărești, modești, talentați... Pentru că, așa cum spune eminentul teatrolog polonez Henryk Jurkowski, teatrul de animație înseamnă imaginație, demnitate, glorie.